

Correctievoorschrift HAVO

2019

tijdvak 1

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 1 Stadsvernieuwing

1 maximumscore 2

De behoefte aan grootschalige, publieke gebouwen zoals musea en stations in de negentiende eeuw ontstond door (twee van de volgende):

- de industrialisatie en/of de trek van landarbeiders naar de stad (verstedelijking) (waardoor grote stations nodig waren om de komst te reguleren).
- de groei van de middenklasse (dankzij toegenomen welvaart) (die in hun vrije tijd vermaakt wilde worden waardoor onder andere musea nodig waren).
- de opkomst van de spoorwegen (die bijdroegen aan de groei van internationale handel en verkeer waardoor grotere stations nodig waren).
- een toename van het nationale gevoel / de Nederlandse identiteit (middels schaalvergroting en subsidiëring van musea waardoor grotere musea nodig waren).
- de wens om het culturele / economische aanzien van de stad te verhogen.
- de volksverheffing van de lagere klassen (die onderwezen moesten worden in kunst, cultuur en wetenschap waardoor grotere musea nodig waren).

per juist antwoord

1

2 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Een Oudhollandse stijl zou appelleren aan een gevoel van nationale trots (herinnering aan de glorietijd van de Gouden Eeuw) bij de Amsterdamse bevolking.
- Een Oudhollandse stijl zorgde voor aansluiting tussen het nieuwe gebouw en de oude stad, zodat de overgang/schok voor de Amsterdamse bevolking niet te groot zou zijn.
- Door het station in Oudhollandse stijl te bouwen, wordt het gemis van oude karakteristieke gebouwen (die hadden moeten wijken vanwege de stadsvernieuwing) verzacht.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- In de romantiek werd terugverlangd naar (onder andere) het eerlijke / pure leven van de middeleeuwen (escapisme) wat de keuze voor de gotiek rechtvaardigt.
- In de romantiek was er een hernieuwde interesse in religie/spiritualiteit, die het beste kon worden uitgedragen door de gotische bouwstijl (die afkomstig was uit de middeleeuwse kerkbouw).

Opmerking

Een antwoord zoals 'er wordt terugverlangd naar het verleden' mag niet goed worden gerekend.

4 maximumscore 3

- vormgeving (twee van de volgende): 2
 - (kleur) Het gebruik van bruin- en grijstinten/aardetinten (tertiaire kleuren) versterkt de indruk van vuiligheid.
 - (licht) Het contrast tussen het gebouw (licht) en de bouwput/aarde (donker) versterkt de indruk van vuiligheid.
 - (vorm) Weinig duidelijk afgebakende vormen/veelal vlekken (waardoor onderdelen in elkaar overlopen) versterken de indruk van vuiligheid.
 - (compositie) De bouwput beslaat een groot deel van het beeldvlak, waardoor de vuiligheid wordt benadrukt.

Opmerking

Wanneer er een aspect juist beschreven is, 1 scorepunt toekennen.

- hanteringswijze: Het gebruik van een losse / snelle schildertoets versterkt hier de vuiligheid van het onderwerp 1

5 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Breitner moest tegemoetkomen aan de wensen van een potentiële koper die meestal tot de gegoede burgerij behoorde (die zijn status eerder ontleende aan een afbeelding van een dame dan aan een van een dienstmeid), zodat zijn werk verkoopbaar was.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- De fotografie werd toen niet als kunst beschouwd, omdat men de fotografie nog enkel als een techniek zag waaraan geen artistieke keuzes ten grondslag zouden liggen zoals bij schilderijen en/of als enkel een registratie en geen schepping waar talent of oefening voor nodig was 1
- Kunstenaars (schilders) waren bang dat het publiek hun talent en/of vakmanschap niet op waarde zouden schatten, omdat schilderen met behulp van fotografie makkelijker lijkt. (Observaties worden dan immers al door de camera vertaald naar het platte vlak.) 1

7 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (compositie/ruimte) Er is sprake van een opvallende afsnijding, waardoor het lijkt alsof mensen bijna de camera inlopen (met name de vrouw op de voorgrond) / het beeld lijkt op een ‘snapshot’.
- (vorm/ruimte) Vervaging op de voorgrond en/of scherpte in de achtergrond doet denken aan de kenmerkende mogelijkheden van fotografie op het gebied van scherptediepte en/of scherpstelling.
- (vorm) Vormen op de voorgrond lijken soms vagere contouren te hebben dan vormen op de achtergrond, waardoor de suggestie van beweging wordt gewekt (zoals op een foto).
- (kleur) Er is weinig kleurgebruik en/of het gebruik van bruin- en aardetinten doet denken aan de sepia / zwart-wit foto’s.

Opmerking

Alleen als het juiste aspect met juiste uitleg is geantwoord, 1 scorepunt toekennen.

8 maximumscore 2

- 1 juist
- 2 juist
- 3 onjuist
- 4 juist

- indien vier antwoorden juist 2
- indien drie antwoorden juist 1
- indien minder dan drie antwoorden juist 0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- (traditionele werkwijzen) gebruik van een locatie die authentiek / negentiende-eeuws aandoet en/of gebruik van rekwisieten / decor / kostuums die authentiek lijken en/of inzetten van acteurs en/of gebruik van een filmcamera 1
- (nieuwe werkwijzen) gebruik van green screen / (digitale) maquette en/of het digitaal bewerken van filmbeelden (met verschillende kleurlagen) 1

Blok 2 De ontwikkeling van de stomme film

10 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Het publiek was nieuwsgierig, omdat bewegende beelden niet eerder waren vertoond.
- Het publiek herkende de dagelijkse onderwerpen/gebeurtenissen uit de realiteit die deze films vertoonden (zoals arbeiders die de fabriek verlaten).
- Het publiek voelde een (nog onbekende) spanning en/of sensatie, die ontstaat door de suggestie van gefilmde onderwerpen die op je afkomen.

per juist antwoord

1

11 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

De *Danse Serpentine* was interessant voor filmers om vast te leggen, omdat (twee van de volgende):

- het dansoptreden gekenmerkt wordt door veel beweging en/of de danseres grote doeken gebruikt waardoor veel beweging ontstaat / wordt uitvergroot.
- het dansoptreden speciale belichting/lichteffecten kent die zorgt voor een spel tussen licht en schaduw en/of licht-donkercontrasten (dat een esthetisch beeld creëert) en/of die zorgt voor projecties op de doeken (vormexperiment).
- de danseres zich relatief weinig in de ruimte verplaatst waardoor het voor filmers mogelijk werd om het hele optreden vast te leggen (omdat zij hun opnames vanuit een vast camerastandpunt moesten maken).

per juist antwoord

1

12 maximumscore 2

- 1 onjuist
- 2 onjuist
- 3 juist
- 4 onjuist

indien vier antwoorden juist

2

indien drie antwoorden juist

1

indien minder dan drie antwoorden juist

0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De goochelaar maakt aan het begin van de show een buiging voor het (denkbeeldige) publiek.
- De goochelaar en de vrouw kijken regelmatig in de richting van het (denkbeeldige) publiek.
- De goochelaar toont de stoel aan het (denkbeeldige) publiek.
- De film lijkt één doorlopend optreden / het lijkt alsof de film niet gemonteerd is.
- De show vindt plaats op een podium (met decor en kostuum, zoals bij een Vaudeville voorstelling).

per juist antwoord

1

14 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De belangstelling voor fictief-wetenschappelijke films zoals *Le Voyage dans la Lune* rond 1900 is te verklaren vanuit ontwikkelingen in de wetenschap en/of uitbreiding van technologische mogelijkheden rond 1900 (in combinatie met escapistische verlangens), waardoor onbekende werelden / utopieën (maar ook schrikbeelden van de toekomst) meer binnen bereik kwamen.

Opmerking

Een antwoord zoals 'Films zoals Le Voyage dans la Lune waren vernieuwend' mag niet goed worden gerekend (want alle films waren vernieuwend).

15 maximumscore 2

- de cameravoering doet denken aan theater, omdat (een van de volgende):
 - er een vast camerastandpunt is / er geen camerabeweging is (alsof het publiek vanuit zijn vaste plek in de zaal kijkt).
 - er een vast camera-afstand is / de kadrering hetzelfde blijft (alsof het publiek vanuit zijn vaste plek in de zaal kijkt).
- de mise-en-scène doet denken aan theater, omdat de acteurs vanuit de zijkant (coulissen) opkomen en/of de acteurs op het voorplan van het speelvlak langs het publiek lopen en/of de acteurs zodanig zijn opgesteld, dat hun lichaam vaak naar de camera (het denkbeeldige publiek) is gedraaid

1

1

Opmerking

Een antwoord over de enscenering (kostuums en dergelijke) mag niet goed worden gerekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 1

De surrealisten gaan in hun werk uit van droomwerelden / hallucinaties / visioenen, hetgeen ze herkenden in de films van Méliès, die daarin de werkelijkheid manipuleerde / het onmogelijke toonde.

17 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Kentridge knijpt zijn ene oog dicht (mimiek) en houdt het kopje tegen zijn andere oog, waardoor het kopje transformeert tot microscoop / loep / telescoop.
- Kentridge draait (aan) het kopje alsof hij de lens (van een microscoop) aan het scherpstellen is.
- Kentridge buigt zich voorover alsof hij de tekst in een boek (met een loep/vergrootglas) probeert te lezen.
- Kentridge kijkt omhoog terwijl hij het koffiekopje tegen zijn oog houdt waardoor het lijkt alsof hij (door een telescoop) iets in de verte ziet.

per juist antwoord

1

18 maximumscore 3

drie antwoorden, bijvoorbeeld:

- Hij gebruikt het beeld van de maan met raket/pergulator.
- Hij gebruikt montage-trucs (die handgemaakt zijn).
- De vormgeving van decor / attributen is zichtbaar handgemaakt / weinig gelikt.
- De vormgeving van decor / attributen is niet-realistisch.
- Hij maakt gebruik van stop-motion.

per juist antwoord

1

Blok 3 Elektronische muziek

19 maximumscore 2

Russolo's ideeën over muziek zijn modernistisch, omdat (twee van de volgende):

- hij radicaal breekt met het oude/de traditie door nieuwe muziekinstrumenten te introduceren.
- hij radicaal breekt met het oude/de traditie door traditionele compositiemethoden los te laten / een nieuwe muzieknotatie te introduceren.
- hij onderzoek doet naar nieuwe materialen en klankkleur (door zijn *Intonarumori* te baseren op machines).
- hij zijn nieuwe instrumenten baseert op industriële machines, die de snelheid / beweging / technologie / geluiden van de nieuwe tijd kunnen weergeven (en daarmee aansluit bij het futurisme).

per juist antwoord

1

20 maximumscore 2

- toonduur (een van de volgende):
 - (ritme) De onverwachte accenten in de muziek. Deze verwijzen naar de schokkerige / abrupte geluiden van machines.
 - (ritme) De regelmatige opeenvolging van korte noten in de muziek (het staccato spel). Dit verwijst naar de mechanische werking van machines.
 - (ritme) De complexe ritmische patronen in de muziek. Die verwijzen naar een machine die (een aantal) verschillende bewegingen tegelijk maakt.
- vorm:
 - (motief) De constante herhaling van korte motieven in de muziek. Die verwijst naar de herhalende bewegingen van een machine / naar de verschillende stadia in een mechanisch productieproces.

1

1

Opmerking

Alleen als het juiste voorbeeld met juiste uitleg is geantwoord, 1 scorepunt toekennen.

21 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):

- In *Ballet Mécanique* zijn traditionele instrumenten (piano's) te horen en volgens de ideeën van Russolo waren die ongeschikt voor het uitdrukken van de nieuwe tijd / het modernistische gedachtegoed.
- In *Ballet Mécanique* musiceert men volgens een traditionele partituur en volgens de ideeën van Russolo was dat een kenmerk van 'traditionele' muziek (en daarmee ongeschikt voor het uitdrukken van de nieuwe tijd / het modernistische gedachtegoed).

Vraag	Antwoord	Scores
<p>22 maximumscore 3</p> <p>drie antwoorden, bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> – herhalen van (stem)geluid (loops) – achterstevoren afspelen van (stem)geluid – gelijktijdig afspelen van (stem)geluiden / mixen – vervormen van geluid door de naald op de plaat te zetten ('scratchen') / door middel van verhogen / verlagen van (geluids)frequenties <p>per juist antwoord</p>		1
<p>23 maximumscore 2</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regisseurs gebruikten elektronische muziek om een mysterieuze sfeer / een bovennatuurlijke wereld te creëren die in de jaren 50 als vervreemdend werd ervaren (sfeer) • Regisseurs gebruikten elektronische muziek om (met deze nieuwe muziektechnologie) het effect van technische apparaten uit de toekomst te creëren dat in de jaren 50 nieuw was (effect) 		1 1
<p>24 maximumscore 2</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> – De eentonige zangpartij verklankt het machinale karakter van (anonieme) auto's die heen en terug op gelijke (hoge) snelheid over de snelweg rijden en/of het monotone autorijden langs (saaie) snelwegen. – De (zang)stem is ondergeschikt / minimaal aanwezig (als menselijk / expressief element) in de muziek vanuit een voorkeur voor machines als muzikaal middel (waarbij synthesizers de hoofdrol krijgen). – De emotioneloze zangpartij verklankt het machinale karakter van (anonieme) auto's die heen en terug op gelijke (hoge) snelheid over de snelweg rijden en/of het monotone autorijden langs (saaie) snelwegen. <p>per juist antwoord</p>		1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 4

- theatervormgeving (twee van de volgende): 2
 - (kostuum) De groepsleden zijn identiek gekleed, waardoor hun individualiteit wordt afgezwakt / verdwijnt.
 - (grime en hair styling) De groepsleden zijn vlak/hard geschminkt / hebben gladde kapsels, waardoor ze minder menselijk zijn.
 - (rekwisieten/decor) De groepsleden staan in verbinding met apparaten (waardoor zijzelf onderdeel of afhankelijk lijken te zijn van die apparaten).
 - (decor) De minimalistische / lege / grijze achtergrond versterkt het onpersoonlijke karakter van de groepsleden.
 - (belichting) Het harde / witte licht benadrukt het onpersoonlijke karakter van de groepsleden.

Opmerking

Wanneer er een aspect juist beschreven is, 1 scorepunt toekennen.

- spel (twee van de volgende): 1
 - (lichaam van de acteur) De groepsleden tonen geen expressie in de mimiek.
 - (beweging/lichaamshouding) De groepsleden maken bij het musiceren alleen minimale / functionele bewegingen, zoals robots doen en/of de groepsleden bewegen nauwelijks/staan stil.
 - (mise-en-scène) De groepsleden staan op regelmatige afstanden van elkaar.

Opmerkingen

Een antwoord zoals 'De groepsleden lijken op plastic poppen' mag niet goed worden gerekend.

Wanneer er een aspect juist beschreven is, 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 4

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- voor (twee van de volgende): 2
 - Autotune kan de kwaliteit van de zang verhogen (doordat valse noten worden gecorrigeerd).
 - Autotune vergroot de mogelijkheden van de stem.
 - Autotune is een extra expressiemiddel/effect / een uitbreiding van het instrumentarium waarvan een artiest gebruik kan maken (wat onderdeel kan zijn van iemands stijl).
 - Autotune verkort de opnametijd in de studio.

Opmerking

Wanneer er een argument 'voor' juist geantwoord is, 1 scorepunt toekennen.

- tegen (twee van de volgende): 2
 - Door autotune te gebruiken worden de werkelijke kwaliteiten van een artiest verdoezeld (wat hem als artiest minder geloofwaardig en/of kwetsbaarder kan maken).
 - Autotune maakt de artiest minder uniek. (Iedereen kan deze software gebruiken.)
 - Tijdens een liveoptreden is de artiest afhankelijk van de technologie.

Opmerking

Wanneer er een argument 'tegen' juist geantwoord is, 1 scorepunt toekennen.

Blok 4 Dans en technologie

27 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (een van de volgende):
 Producenten van musicalfilms wilden experimenteren met dans en/of special effects, omdat:

- deze films bedoeld waren als vermaak voor de massa en spectaculaire acts daaraan bijdroegen.
- zij kaskrakers wilden produceren om meer publiek aan te trekken (commercieel belang).
- zijn hun artistieke mogelijkheden daarmee konden vergroten.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

28 maximumscore 1

een van de volgende:

- camera-afstand: De camera houdt de danser steeds ten voeten uit in beeld (long shot), waardoor de dans centraal staat in de opname.
- camerabeweging: De camera volgt de danser, waardoor de dans centraal staat in de opname.

Opmerking

Alleen als het aspect benoemd is met de juiste beschrijving, 1 scorepunt toekennen.

29 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Door videoregistratie konden danshistorici (een van de volgende): 1
 - materiaal (makkelijker) onderzoeken / bestuderen.
 - beter toegang krijgen tot het danserfgoed. (Dans is een vluchtige kunstvorm, die in de eeuwen voor de twintigste eeuw nauwelijks op bewegend beeld is vastgelegd.)
- Door videoregistratie konden dansers (een van de volgende): 1
 - makkelijker passen instuderen voor een ballet / de registratie als studiemateriaal gebruiken.
 - materiaal als inspiratiebron gebruiken.
 - hun dansoptredens als promotiemateriaal gebruiken.

30 maximumscore 2

De richting van de dans op het toneel en op het scherm zorgen samen voor een verrassingseffect op het publiek, omdat

- hetgeen de danseres (op het toneel) naar rechts doet, het publiek tegelijkertijd op het scherm naar links ziet 1
- het publiek de danseres op het toneel naar achteren ziet lopen (achterwaarts), terwijl op het scherm de danseres naar het publiek toe loopt (voorwaarts) 1

Opmerking

Als het antwoord 'in spiegelbeeld / spiegelen' wordt gegeven dan mag dat niet goed worden gerekend, want het beschrijft geen richting.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

31 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- De regisseur toont enkel de danseres op het scherm (hetgeen de camera registreert) / hij laat het geprojecteerde beeld overlappen 1
- Door de ingreep (een van de volgende): 1
 - beleeft de televisiekijker een (intiem / persoonlijk) contact met de danseres, omdat zij in toenemende close-up het beeldscherm vult / op de kijker afloopt.
 - lijkt het alsof de televisiekijker de plaats van de cameraman inneemt (en daarmee een directe relatie aangaat met de danseres) / onderdeel wordt van het ballet.

32 maximumscore 1

(vrouw) Het licht reageert naar voren of naar achteren als de danseres naar voren of naar achteren beweegt (dieptewerking) en (man) het licht reageert omhoog of omlaag als de danser omhoog of omlaag beweegt (hoogtewerking)

Opmerking

Alleen als beide antwoorden juist zijn geantwoord, 1 scorepunt toekennen.

33 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De lichtinstallatie beweegt / leeft / danst net als het menselijk lichaam en/of de lichtinstallatie reageert net als het menselijk lichaam op andere mensen.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 31 mei.

Meteen aansluitend op deze datum start Cito met de analyse van de examens.

Ook na 31 mei kunt u nog tot en met 11 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

blok 1

- afbeelding 1 De bouw van het centraal station in Amsterdam, rond 1888
<https://hart.amsterdam/nl/page/46090/voorbeeld-1-centraal-station>
- afbeelding 2 Pierre Cuypers, ontwerptekening voor de gevel van het centraal station van Amsterdam, rond 1878, <http://www.stationsinfo.nl/Amsterdam%20CS3.htm>
- afbeelding 3 George Breitner, *Bouwput van de winkelgalerij in de Raadhuisstraat*, 1898, olieverf op doek, <https://www.stedelijk.nl/nl/collectie/3177-george-hendrik-breitner-bouwput-van-de-winkelgalerij-in-de-raadhuisstraat>
- afbeelding 4 George Breitner, *Bouwput van de winkelgalerij in de Raadhuisstraat* (detail), 1898, olieverf op doek, <https://www.stedelijk.nl/nl/collectie/3177-george-hendrik-breitner-bouwput-van-de-winkelgalerij-in-de-raadhuisstraat>
- afbeelding 5 George Breitner, *De Singelbrug bij de Paleisstraat te Amsterdam*, 1896-1898, olieverf op doek, <https://www.lambo.nl/file/b30-breitnerjpg>
- afbeelding 6 foto uit circa 1894 van de oorspronkelijke versie *De Singelbrug bij de Paleisstraat te Amsterdam* uit circa 1890, George Breitner. <https://www.geheugenvannederland.nl/nl/geheugen/view?coll=ngvn&identificer=WITS01%3A105458>
- afbeelding 7 George Breitner, foto, circa 1895, <https://georgeknightkort.files.wordpress.com/2011/11/wwwopac-2-ashx.jpeg>
- afbeelding 8 George Breitner, foto, circa 1895, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/57/Breitner_Bloemstraat_foto.jpg
- filmfragment 1 Joram Lürsen, *Publieke Werken*, 2015 (DVD)
- filmfragment 2 de 'making of' van *Publieke Werken*, https://www.youtube.com/watch?v=viQVaEv9_RA

blok 2

- afbeelding 1 cinématograaf, uitgevonden door de gebroeders Lumière, 1895, <http://xputarfilm.blogspot.com/2016/06/definisi-dan-sejarah-film.html>
- afbeelding 2 een illustratie uit The New York Evening Post van 20 juni 1896, http://lewisartcafe.com/loie-fuller-artist-and-inspiration/loiefuller_sa_6-20-1896/
- filmfragment 1 gebroeders Lumière, arbeiders verlaten de fabriek, 1895, <https://www.youtube.com/watch?v=vls-CfilfC8>
- filmfragment 2 gebroeders Lumière, *Danse Serpentine*, 1896, <https://www.youtube.com/watch?v=53rwOO0B55M>
- filmfragment 3 George Méliès, *La Colonne de feu*, 1899, <https://www.youtube.com/watch?v=53rwOO0B55M>
- filmfragment 4 George Méliès, *Escamotage d'une Dame au Théâtre Robert Houdin (Verdwijning van een dame in het theater Robert Houdin)*, 1896, <https://www.youtube.com/watch?v=u3VERvzjeEs>
- filmfragment 5 George Méliès, *Le Voyage dans la Lune*, 1902, https://www.youtube.com/watch?v=_FrdVdKlxUk
- filmfragment 6 George Méliès, *Le Voyage dans la Lune*, 1902, https://www.youtube.com/watch?v=_FrdVdKlxUk
- filmfragment 7 William Kentridge, *Journey to the Moon*, 2003, <https://www.youtube.com/watch?v=SLcwPsyCwmw>

blok 3

- afbeelding 1 Russolo en zijn Intonarumori, <https://www.villagrande.nl/blog/wp-content/uploads/2014/07/bild.jpg>
- afbeelding 2 partituur van *Ballet Mécanique*
- filmfragment 1 de Intonarumori, <https://www.youtube.com/watch?v=Lqej96ZVoo8>
- filmfragment 2 over elektronische muziek met Jean Michel Jarre, gedeelte uit een aflevering van Top 2000 - The untold Stories, 2017, https://www.youtube.com/watch?v=Dzl7bScfo_Y
- filmfragment 3 Fred M. Wilcox, *Forbidden Planet*, 1956, <https://www.youtube.com/watch?v=hIkORcT7Tlc>
- filmfragment 4 Kraftwerk, *Die Roboter*, 1978, <https://www.youtube.com/watch?v=EdubMwbOndo>
- geluidsfragm. 1 George Antheil, *Ballet Mécanique*, 1924, https://www.youtube.com/watch?v=R8Vn_65yBD4
- geluidsfragm. 2 Kraftwerk, *Autobahn*, 1974, <https://www.youtube.com/watch?v=iukUMRIaBBE>
- geluidsfragm. 3 Ronnie Flex, *Energie*, 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=sdJT4nc6Qcs>

blok 4

- afbeelding 1 de roterende set bij Royal Wedding, 1951, <https://www.youtube.com/watch?v=CNSHjZmvZTM>
- filmfragment 1 Stanley Donen, *Royal Wedding*, 1951, <https://www.youtube.com/watch?v=Ch7MaShqVJs>
- filmfragment 2 Hans van Manen, *Live*, 1979 (VIDEO)
- filmfragment 3 Hans van Manen, *Live*, 1979 (VIDEO)
- filmfragment 4 Wayne McGregor, *Future Self*, 2012, <https://vimeo.com/41699285>
- filmfragment 5 Wayne McGregor, *Future Self*, 2012, <https://vimeo.com/41699285>

Alle sites zijn voor het laatst geraadpleegd omstreeks september 2018

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.

kunst havo**beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen****Centraal examen havo**

Tijdvak 1

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor havo,

Bij het centraal examen kunst havo:

Op **pagina 14**, bij **vraag 25** moet

- spel (twee van de volgende): 1

vervangen worden door:

- spel (twee van de volgende): 2

NB

a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe in zowel de eigen toegekende scores als in de door de eerste corrector toegekende scores en meldt deze wijziging aan de eerste corrector. De tweede corrector vermeldt daarbij dat deze late wijziging een gevolg is van de aanvulling door het CvTE.

b. Als eerste en tweede corrector al overeenstemming hebben bereikt over de scores van de kandidaten, past de eerste corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe en meldt de hierdoor ontstane wijziging in de scores aan de tweede corrector. De eerste corrector vermeldt daarbij dat deze late wijziging een gevolg is van de aanvulling door het CvTE.

c. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren. Dit dient om de onderzoeksgegevens gelijk te trekken aan de gegevens zoals die, na wijziging, in de schooladministratie voorkomen.

Het CvTE is zich ervan bewust dat dit leidt tot enkele aanvullende handelingen van administratieve aard. Deze extra werkzaamheden zijn in het belang van een goede beoordeling van de kandidaten.

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren kunst havo.

Namens het College voor Toetsen en Examens,

drs. P.J.J. Hendrikse,
voorzitter